

ФУНКЦІЇ ДИДАКТИЧНОЇ ГРИ

До початку молодшого шкільного віку ігрова діяльність не втрачає своєї ролі, але зміст і спрямованість гри змінюється (порівняно з дошкільним віком). У цей час значне місце займають дидактичні ігри.

Дидактичні ігри – це різновид ігор з правилами, що спеціально створюються педагогічною школою з метою навчання і виховання дітей [4]. Вони спрямовані на вирішення конкретних задач у навчанні дітей, але водночас у них виявляється виховний та розвивальний вплив ігрової діяльності. Дитина вчиться підпорядковувати свою поведінку правилам, формуються її рухи, увага, мислення, вміння зосередитися, тобто розвиваються здібності, які особливо важливі для успішного навчання в школі. Участь школярів в іграх сприяє їх самоствердженню, розвиває настирливість, прагнення до успіху і різноманітні мотиваційні якості. В таких іграх удосконалюється мислення, включаючи дії з планування, прогнозування, виваження шансів на успіх, вибору альтернатив.

Використання дидактичних ігор як засобу навчання молодших школярів визначається низкою причин:

1) ігрова діяльність як провідна в дошкільному віці ще не втратила свого значення в молодшому шкільному віці (Л.С.Виготський);

2) засвоєння навчальної діяльності, включення в неї дітей відбувається повільно;

3) вікові особливості дітей: недостатня усталеність і довільність уваги, довільний розвиток пам'яті, переважання наочно-образного типу мислення;

4) Недостатньо сформована пізнавальна мотивація. Мотив і зміст навчальної діяльності не відповідає один одному.

Виокремлюються такі структурні складові дидактичної гри: 1) дидактична задача; 2) ігрові дії; 3) правила гри; 4) результат.

Дидактична задача визначається метою навчання та виховного впливу. Вона формується педагогом і відображає його навчальну діяльність. Так, наприклад, в ряді дидактичних ігор відповідно до програмних задач відповідних навчальних предметів закріплюється вміння скласти з літер слова, відпрацьовуються навички рахунку. Ігрова задача здійснюється дітьми. Дидактична задача в дидактичній грі реалізується через ігрову задачу. Вона визначає ігрові дії, стає задачею самої дитини. Ігрові дії – основа гри. Чим різноманітніші ігрові дії, тим цікавіша для дітей сама гра і тим успішніше вирішуються пізнавальні та ігрові задачі. В різних іграх ігрові дії різні за їх спрямованістю і відносно до гравців. Це, наприклад, рольові дії, відгадування загадок, просторові перетворення тощо.

Правила гри (їх зміст і спрямованість) обумовлені загальними завданнями формування особистості дитини, пізнавальним змістом, ігровими задачами й ігровими діями. В дидактичній грі правила є заданими. За допомогою правил педагог керує грою, процесами пізнавальної діяльності, поведінкою дітей. Підведення підсумків – результат підводиться одразу по закінченні гри. Це може бути підрахунок балів; виявлення дітей, які краще виконали ігрове завдання; визначення команди-переможниці та ін. При цьому необхідно відзначити досягнення кожної дитини, підкреслити успіхи дітей, що відстають. Відтак, дидактична гра – це гра лише для дитини, а для дорослого – це спосіб навчання. Мета дидактичних ігор – полегшити перехід до навчальних задач, зробити його поступовим.

З вищезазначеного можна сформулювати основні функції дидактичних ігор:

- функція формування усталеного інтересу до навчання і зняття напруження, пов'язаного з процесом адаптації дитини до шкільного режиму;

- функція формування психічних новоутворень;

- функція формування власне навчальної діяльності;

- функція формування загально навчальних умінь, навичок самостійної навчальної роботи;

- функція формування навичок самоконтролю і самооцінки;

- функція формування адекватних взаємовідносин і засвоєння соціальних ролей.

Отже, дидактична гра – складне, багатогранне явище. Для організації і проведення дидактичної гри необхідні такі умови:

- наявність у педагога певних знань і вмінь відносно дидактичних ігор;

- виразність проведення гри;

- необхідність включення педагога в гру;

- оптимальне поєднання цікавості та навчання;

- засоби і способи, що підвищують емоційне ставлення дітей до гри, слід розглядати не як самоціль, а як шлях, що призводить до виконання дидактичних задач;

- наочність, яка використовується в дидактичній грі, повинна бути простою, доступною й ёмною.

Всі дидактичні ігри можна розподілити на три основних види:

1. ігри з предметами (іграшками, природним матеріалом);

2. настільні друковані;

3. словесні ігри.

В іграх з предметами використовуються іграшки та реальні предмети. Граючись з ними, діти навчаються порівнювати, встановлювати схожість і відмінність предметів. Цінність цих ігор в тому, що за їх допомогою діти знайомляться із властивостями предметів та їх ознаками: кольором, величиною, формою, якістю, розв'язують задачі на порівняння, класифікацію, встановлюють послідовності у вирішенні задач. По мірі оволодіння дітьми новими знаннями про предметне середовище завдання в іграх ускладнюються: молодші школярі вправляються у визначенні предмета з якоюсь однією якістю, об'єднують предмети за цією ознакою (кольору, форми, якості, призначенню тощо), що дуже важливо для розвитку абстрактного, логічного мислення.

У грі також використовують предмети, в яких різниця між ними менше помітна. В іграх з предметами молодші школярі виконують завдання, що вимагають свідомого запам'ятовування кількості і розташування предметів, знаходження відсутнього предмета. Граючись, вони набувають умінь складати з частин ціле, викладати візерунки з різноманітних форм. Також у дидактичних іграх широко використовуються різноманітні іграшки. В них яскраво виражені колір, форма, величина, матеріал, з якого вони зроблені.

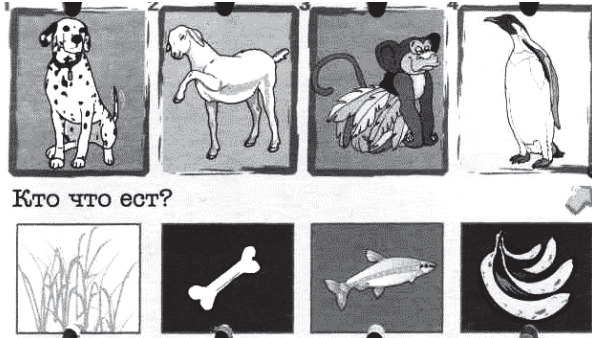
Ігри з природним матеріалом учитель застосовує під час проведення таких дидактичних ігор, як «Чий слід?», «Від якого дерева листя?», «Розклади листя за величиною, яка убуває» та ін. У таких іграх закріплюються знання про навколишнє природне середовище, формуються мисленнєві процеси (аналіз, синтез, класифікація).

Настільно-друковані ігри різноманітні за видами: парні картинки, різні види лото, доміно. Під час їх

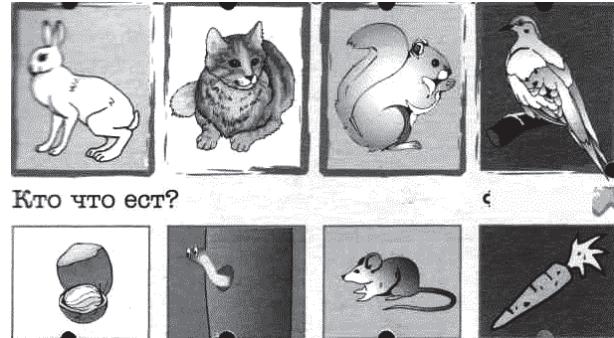
використання вирішуються різні розвивальні задачі. Так, наприклад, гра, заснована на підборі картинок по парах. Учні об'єднують картинки не тільки за зовнішніми ознаками, але й за змістом.

Добір картинок за загальною ознакою – класифікація. Тут від учнів вимагається узагальнення, встановлення зв'язку між предметами. Наприклад, у грі «Хто що їсть?».

У словесних іграх діти навчаються, спираючись на наявні уявлення про предмети, поглиблювати знання про них, тому що в цих іграх вимагається ви-

користувати набуті раніше знання про нові зв'язки, нові обставини. Діти самостійно розв'язують різноманітні мисленнєві задачі: описують предмети, виділяючи характерні їх ознаки; відгадують за описом; знаходять ознаки схожості і відмінності; групують предмети за різними властивостями, ознаками; знаходять алогізми в судженнях та ін. За допомогою словесних ігор у дітей виховують бажання займатися розумовою працею. У грі сам процес мислення протікає активніше, труднощі розумової праці дитина долає легко, не помічаючи, що його навчають.

Для зручності використання словесних ігор у педагогічному процесі їх умовно можна об'єднати в чотири основні групи [6, 7]. До *першої групи* входять ігри, за допомогою яких формують вміння виділяти суттєві ознаки предметів, явищ: «Відгадай-но», «Магазин» та ін. *Другу групу* складають ігри, що використовуються для розвитку вміння порівнювати, зіставляти, давати правильні умовиводи: «Схожий – не схожий», «Хто більше помітить небилиць» тощо.

Ігри, за допомогою яких розвивається вміння узагальнювати й класифікувати предмети за різними ознаками, об'єднані в *третьої групі*: «Кому що потрібно?», «Назви три предмети», «Назви одним словом».

ЛІТЕРАТУРА

1. Аникеева Н. П. Воспитание игрой: кн. Для учителя. - М.: Просвещение, 1987. - 144с.
2. Кравцова Е. Е. Разбуди в ребенке волшебника: Кн. для воспитателя детского сада и родителей. - М.: Просвещение; Учебная литература, 1996. - 160 с.
3. Общая психология / Под ред. А.В. Петровского. - М.: Просвещение, 1986 - 464 с.
4. Подласый И. П. Педагогика. Новый курс: Учебник для студентов педагогических вузов: В 2 кн.: - Кн. 1: Общие основы. Процесс обучения. - М.: ВЛАДОС, 1999. - 576 с.

До особливої четвертої групи, входять ігри на розвиток уваги, кмітливості, швидкості мислення: «Краски», «Літає – не літає» та ін. [7].

Для педагогів важливо продумати поетапний розподіл ігор, в тому числі і дидактичних, на уроці. На початку уроку мета ігор – організувати й зацікавити дітей, стимулювати їх активність. В середині уроку дидактична гра повинна вирішувати задачу засвоєння теми. Наприкінці уроку гра може мати пошуковий характер. На будь-якому етапі уроку гра повинна бути цікавою, доступною, захоплюючою, залучати дітей до різних видів діяльності [2].

5. Российская педагогическая энциклопедия / Под ред. В.В. Давыдова. - М., 1993. - 336 с.
6. Стиваковская А. С. Игра - это серьезно. - М.: Педагогика, 1981. - 144 с.
7. Ступеньки творчества, или Развивающие игры. - 3-е изд., доп. - М.: Просвещение, 1990. - 160с.
8. Сухомлинский В. А. Духовный мир школьников. - М., 1946. - 590 с.
9. Сухомлинский В. А. Сердце отдаю детям. - Киев: Радянська школа, 1969. - 381 с.

Подано до редакції

РЕЗЮМЕ

Автор в данной статье рассматривает виды и функции дидактической игры, выделяет и анализирует структурные составляющие игр.

SUMMARY

The author presents the kinds and functions of the didactic game, selects and analyses the structural constituents of games.